
ФИНАНСОВАТА СИСТЕМА И ФУНКЦИОНИРАНЕТО НА ПРАНЕ НА ПАРИ И ФИНАНСИРАНЕ НА ТЕРОРИЗМА

Бойко ПЕТЕВ*

THE FINANCIAL SYSTEM AND THE FUNCTIONING OF MONEY LAUNDERING AND TERRORISM FINANCING

***Abstract:** In economic terms, the financial system of a country is a set of relatively separate cash flows or financial relations, and in institutional terms a set of institutions that regulate, implement, manage and control financial relations.*

***Key words:** crimes, money laundering, terrorist financing*

ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО ПРАНЕ НА ПАРИ

Прането на пари е процес, при който „мръсните“ пари, т.е. генерираните от престъпна дейност, се появяват като „чисти“, все едно са получени от легална дейност. То се случва, след като е извършено предикатно престъпление, вследствие на което престъпникът се е сдобил с печалба.

Изпирането на пари винаги е предпоставено от наличието на предхождаща престъпна дейност. От значение за съставомерността на деянието е извършването на друго, първоначално престъпление (понятието „първоначално престъпление“ е познато в теорията и практиката още и като „предикатно престъпление“), от което да бъдат придобити средствата – предмет на престъплението изпиране

---

* Авторът е доктор по икономика. Работил е 12 години в Министерството на финансите – Дирекция „Данъчна политика“, и в агенции в системата на Министерството на финансите. Бил е главен секретар на Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“. От 2002 г. е хоноруван преподавател. Автор и съавтор е на учебници и учебни помагала в сферата на данъчното облагане.

на пари.¹ Конвенцията² на Съвета на Европа относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление и относно финансирането на тероризма дефинира понятието „предикатно престъпление“: всяко престъпление, от което са извлечени облаги, които могат да бъдат предмет на престъплението изпиране на пари.

Широкият обхват на това понятие е продиктуван от нуждата да се препятства в най-голяма степен незаконното обогатяване от престъпна дейност.

Обикновено изпирането на пари се разглежда като процес, състоящ се от **три фази** – пласмент, напластяване и интеграция.

Фазата на пласмент включва прехвърлянето на парите или собствеността от мястото, където са били получени, и тяхното вливане в законната финансова система.

Ако фазата на пласиране бъде успешно осъществена, започва *фазата на напластяване*, в която перачите се стремят, напластявайки трансакции една върху друга, да направят разстоянието между парите и техния източник възможно най-голямо, за да се скрие престъпният произход на средствата.

Във *фазата на интеграция* парите се вливат в легалната икономика, след като вече е създадена илюзията, че имат законен, а не престъпен произход. Те се интегрират чрез толкова многобройни и разнообразни техники, колкото тези, използвани в легалния бизнес за нарастване на приходите.

Въпреки че понятието „пране на пари“ е относително ново, тази дейност не е нова. Винаги когато се е появявала необходимост да се скрие финансов трансфер, е възниквало нещо като пране на пари.

Перачите имат голямо разнообразие и възможности, за да изперат парите, генерирани от престъпната им дейност. Мадингер и Залопани³ разкриват, че повечето схеми, прилагани от престъпниците, не са нито толкова сложни, нито толкова добре организирани. Според изследователите схемата, при която се използва комбинация между банка и бизнес, може да се разглежда като основната

---

¹ Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 година за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред.

² Конвенция на Съвета на Европа относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление и относно финансиране на тероризма. (Ратифицирана със закон, приет от 41-вото Народно събрание на 19 декември 2012 г. – ДВ, бр. 103 от 2012 г.; в сила за Република България от 1 юни 2013 г.)

³ Петрунов, Г. Добри практики за противодействие на изпирането на пари. София, 2010, с. 48.

схема за изпиране на пари, а всичко останало – като нейни вариации. На практика всеки случай, който може да бъде наречен „изпиране на пари“, според авторите включва като елемент някакъв бизнес или банкиране, или и двете. Тази схема може да стане изключително усложнена и чрез нея „мръсните“ пари могат не само да се пласират и напластят, но дори и да се интегрират. При комбинацията банка – бизнес изглежда, че парите идват от фирма, преминават през банка и създават ефекта, който иска да постигне перачът – да изглеждат като пари с легитимен произход.

В България основният състав на изпирането на пари е регламентиран в чл. 253, ал. 1 на Наказателния кодекс: „Който извърши финансова операция или сделка с имущество, или прикрива произхода, местонахождението, движението или действителните права върху имущество, за което знае или предполага, че е придобито чрез престъпление или друго общественоопасно деяние, се наказва за изпиране на пари с лишаване от свобода от една до шест години и глоба от три хиляди до пет хиляди лева“. Тази формулировка определя посоченото престъпление като форма на последваща престъпна дейност, която предполага извършването на друго „предхождащо“ или „първоначално“ престъпление.

Изпирането на пари е формално престъпление и то става довършено с осъществяване на деянието, без да е необходимо настъпването на определен престъпен резултат.⁴

Обект на престъплението е законосъобразното функциониране на финансовата система на страната.

В икономически аспект финансовата система на една държава представлява съвкупност от относително обособени парични потоци или финансови отношения, а в институционален план – съвкупност от институции, които регламентират, осъществяват, управляват и контролират финансовите отношения. Последните по своята същност биват два вида – фискални финансови отношения, които обхващат приходите и разходите на държавата (бюджета); и нефискални, изразяващи постъпленията и разходите на юридическите и физическите лица. Обект на посегателство при изпирането на пари могат да бъдат двата вида финансови отношения. В основата на функционирането на всяка финансово-кредитна система е убедеността на гражданите, че в нея се реализира движението на легално придобити парични потоци и че имат защита на своите бизнес интереси –

---

⁴ http://old.nbu.bg/PUBLIC/IMAGES/File/departamenti/pravo/llaw_journal/Oct_2011/11_anelia%20vladimirova.pdf

корпоративни, финансови и други.⁵ Парането на пари подлага финансовата система на различни рискове, един от които е рискът за имиджа и добрата репутация, който е най-важният актив на една банка.

Възниква и риск за стабилността на всяка финансова институция, която държи на депозит или оперативно борави със суми на клиент, който може да се окаже потенциален перач на пари, и впоследствие тези суми да бъдат конфискувани. Поради това е недопустимо тази добре регулирана система да се използва от престъпни субекти за легализиране на блага от пряката им незаконосъобразна дейност. Като е ситуирал текста в Глава седма „Престъпления против финансовата, данъчната и осигурителната система“ от Наказателния кодекс, законодателят е имал предвид, че за да е налице съставомерност по чл. 253, е необходимо „финансовите операции и сделки“ да посягат върху функционирането на системата. Предмет на престъплението са средства и/или имущества, за които деецът, извършващ финансовите операции и/или сделки с тях, знае или предполага, че са придобити чрез престъпление. Под „имущество“ се разбират всякакви активи, имащи престъпен характер, т.е. не само парични средства или вещи, но и парично оценими права – право на вземане (обективизирано в ценна книга), капиталови права (акции), дялови участия и др. Това е в унисон с дефиницията на понятието, дадена в Страсбургската и Виенската конвенция, както и в Конвенцията на ООН. Правната доктрина застъпва становище, според което, ако придобитите чрез първоначалното престъпление блага са трансформирани в друго имущество, то последното не е годен предмет на престъплението по чл. 253 от НК. Субект на престъплението може да бъде всяко наказателноотговорно лице.

Към извършителя не се предявяват изисквания за специални качества, които трябва да притежава, за да извърши финансови операции или други сделки с имущества, придобити по престъпен начин. Изпълнителното деяние по чл. 253 от НК е извършването на финансови операции или сделки. Двете форми на изпълнителното деяние са дадени алтернативно – извършване на финансови сделки или извършване на финансови операции. Финансовите сделки по смисъла на НК са тези, които се осъществяват с различни финансови активи – депозити на парични суми в банки, покупко-продажба на ценни книжа, застраховане, покупко-продажба на валута. Сделките могат да бъдат квалифицирани като банкови, осъществявани от ли-

---

⁵ **Льондев, А.** Защита на правни, финансови и бизнес интереси. – В: *Политика и сигурност*, бр. 1, 2019, с. 85.

цензираните лица по смисъла на Закона за банките; застрахователни, осъществявани по смисъла на Закона за застраховането; сделки с ценни книжа по смисъла на Закона за публичното предлагане на ценни книжа. Характерът на сделката няма да се промени, ако тя е осъществена чрез лице, което не е лицензирано за извършването ѝ по занятие. От значение с оглед на определянето ѝ като финансова е тя да е сделка с финансов актив независимо от условията на извършването ѝ от лицата, между които се осъществява, и да са спазени законоустановените изисквания за извършване на сделка.

Законодателят е диференцирал наказателната отговорност за изпиране на пари, като е предвидил *квалифицирани случаи на престъплението* в чл. 253, ал. 2, 3 и 4 от НК. Наказанието е лишаване от свобода от една до осем години и глоба от пет хиляди до двадесет хиляди лева, когато деянието по ал. 1 и 2 на чл. 253 е извършено:

1. от две или повече лица, сговорили се предварително, или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група;
2. два или повече пъти;
3. от длъжностно лице в кръга на службата му;
4. чрез откриване или поддържане на сметка във финансова институция под фиктивно име или под името на лице, което не е дало своето съгласие за това.

Очевидно, в ал. 3 са визирани няколко хипотези за утежняване на санкцията.

Първата алтернатива изисква задружно участие на две или повече лица в предварителен сговор помежду си. Наказателноправната доктрина в този случай изключва приложението на чл. 20 от НК независимо от наличието на съучастие в трите му форми. При липсата на доказателства за предварително сговаряне липсват и елементи от посоченото квалифицирано обстоятелство, поради което деянието би било съставомерно по основния състав на чл. 253 от НК, евентуално осъществен при съучастие.

Втората алтернатива предполага финансовите операции или сделки да са извършени от организация. В Наказателния кодекс липсва легална дефиниция на това понятие, но в чл. 93, т. 20 от НК е дадено такова за „организирана престъпна група“: „...структурирано трайно сдружение на три или повече лица с цел да вършат съгласувано в страната или в чужбина престъпления, за които е предвидено наказание лишаване от свобода повече от три години и чрез които се цели да се набави имотна облага. Сдружението е структурирано и без наличие на формално разпределение на функциите между

участниците, продължителност на участието или развита структура“. Това определение навежда на мисълта, че организираната престъпна група е винаги организация, а в същото време организацията невинаги е организирана престъпна група, т.е. организацията е по-широко понятие. Какво е имал предвид законодателят под „организация“, въвеждайки термина в чл. 253 от НК, е въпрос, на който не може да се отговори еднозначно. Ние смятаме, че е по-вероятно да е имал предвид форма на организация, идентична с дефиницията на „организирана престъпна група“ по чл. 93, т. 20 от НК. Тези разсъждения не са самоцелни в контекста на престъплението по чл. 321, ал. 3 от НК, където е инкриминирано образуването на организирана престъпна група, поставяща си за цел извършването на престъпление по чл. 253 от НК. Когато такава група е образувана и в същото време нейни членове са осъществили престъпление по чл. 253 от НК, е налице реална съвкупност между тези две престъпления.

ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО ФИНАНСИРАНЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

Тероризмът е сложно обществено явление, обусловено от многобройни социални причини и развиващо се според степента на техните изменения. Централно място при разкриването на неговата същност заемат социалните противоречия, които не са получили своевременно разрешение и са достигнали конфликтна форма.

В науката съществуват два основни подхода към изясняване на понятието „тероризъм“ – биологически и социален. Биологическият подход към това явление е свързан с определени насилствени елементи в същността на човека, с естествения стремеж на хората да застрашават интересите на другите и да използват всякакви достъпни средства за постигане на своите цели.⁶ Социалният подход, макар и да се характеризира с голямо разнообразие на оценки за ролята и механизма на влияние на едни или други социални фактори, обуславящи тероризма, се основава на определящото значение на социалните процеси за неговото възникване. Определенията на тероризма са многобройни – според някои данни техният брой превишава сто.

---

⁶ Петров, Ал. Тероризъм и системи за сигурност. София, 2005, с. 14.

Към достатъчно широко разпространените определения на тероризма може да се отнесе и предлаганата от американските изследователи В. Милисон и С. Милисон⁷ формулировка, съгласно която тероризмът е системно използване на крайно насилие и заплахата от насилие за постигане на публични или политически цели.

Някои изследователи характеризират тероризма многостранно, например като „война на ХХ век“. Египетският политолог М. Сид Ахмед⁸ твърди, че технологичното развитие, достигнало непредвидени нива във военната област, е довело до това, че войната в класическия смисъл на думата става невъзможна, да не кажем абсурдна. Затова, доколкото абсурдността на войната не означава завършването на конфликта, борбата сега заплашва да приеме други форми. От друга гледна точка тероризмът може да се разглежда като продължение на войната, а не само като политика с други средства.

На известния ръководител на спецслужбите на Германия Нонлау⁹ принадлежи определението за тероризма, според което той е вид борба, която заради политически цели или политически мотиви се опитва да принуди държавните органи или гражданите чрез насилие и заплахи към определени действия.

Наред с този подход в науката и политиката се предлагат други разбирания на тероризма като явление. Например в доклада на Междуведомствената комисия по борба с тероризма¹⁰, създадена в САЩ през 1985 г. от Джорд Буш-старши – по това време вицепрезидент, е дадено следното определение: тероризмът е противоравно използване или заплахата за използване на насилие против лица или обекти за постигане на политически или социални цели. Обикновено той е насочен към заплашване и принуждаване на правителства, групи или отделни лица с цел изменение на тяхната политика или действия. В цитираното определение от професионална гледна точка е допусната неточност, която ненужно разширява съдържанието му. Става дума за въвеждането в целите на тероризма на обекти наред с лица. Обектите са цели на диверсионните актове, а терористичните – без изключение – имат за цел увреждане или унищожаване на хора.

---

⁷ **Уикипедия.** Свободната енциклопедия. [онлайн]. [http://bg.wikipedia.org/wiki/Talk:Terrorism/Archive 13. Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change through Fear and Violence](http://bg.wikipedia.org/wiki/Talk:Terrorism/Archive_13._Defining_Terrorism:_Philosophy_of_the_Bomb,_Propaganda_by_Deed_and_Change_through_Fear_and_Violence).

⁸ <https://www.geopolitica.eu/spisanie-geopolitika?limit=7&start=1358>

⁹ <https://news.bg/int-politics/nad-43-hil-dushi-v-germaniya-mogat-da-badat-smyatani-za-islyamisti.html>

¹⁰ **Буш, Д.** Доклад на Междуведомствената комисия по борба с тероризма. 1985.

Основавайки се на приведените по-горе признаци на тероризма и като се отчитат достойнствата и ограниченията на представените дефиниции, би могло да се предложи следното определение: Тероризмът е система за постигане на политически и социални цели с публично използване на насилие или заплахата от насилие за оказване на психологическо въздействие върху официални институции, социални групи и лица за изменение на тяхното поведение в направление, желано от субекта на насилието.

По различни критерии се определят различни класификации на тероризма.¹¹

Според характера на използваните средства тероризмът се дели на традиционен и технологичен.

Към **традиционния тероризъм** се причислява прилагането на насилие с политически цели, основано на използването на широко разпространените и отдавна известни средства за поразяване на хора и материални обекти – хладно и огнестрелно оръжие, взривни вещества и т.н.

Към **технологичния тероризъм** се отнасят акции, чието провеждане предполага прилагането на нови средства за поражение, базирани на съвременни технологии, използване на радиоактивни материали, високотоксични отрови, химически вещества, биологически култури и т.н.

Най-опасният вид технологичен тероризъм по общо признаци е ядреният тероризъм.

Много важно научно и практическо значение има типологизацията по идейно-политическите платформи на терористичните организации. По този критерий се обособяват такива видове политически тероризъм, като ултраляв, ултрадесен, националистически, религиозен, екологически и някои други.

Към **идеологическия тероризъм** се отнасят преди всичко десният и левият тероризъм, които в различна степен съществуват във всички основни региони на света.

Националистическият тероризъм в съвременната практика на екстремизма по общо признание е придобил най-голямо разпространение и се характеризира като правило с особена жестокост и голям брой жертви.

Религиозният тероризъм като една от разпространените в съвременните условия разновидности на тероризма, макар да се осъществява често под религиозни лозунги и с използването на

---

¹¹ Петров, Ал. Тероризъм и системи за сигурност. София, 2005, с. 50.

едни или други религиозни догми, в основата си се ориентира също към постигане на определени политически цели.

Сериозен проблем на класификацията на тероризма по признака на субекта и целите на дейността представлява въпросът за т.нар. „**криминален тероризъм**“.¹²

Основните носители на криминалния тероризъм преди всичко са структурите на организираната престъпност. Най-разпространени прояви на криминален тероризъм в наши дни са различен род поръчкови убийства, насилствено разчистване на сметки между престъпни групи, изнудване, саморазправа с членове на законодателните служби, сътрудници на охранителни органи. Основните мотиви за извършване на престъпни действия от субектите на криминалния тероризъм имат икономически, користен характер.

Важно място в класификацията на видовете тероризъм заема неговото деление на държавен, международен и вътрешен.

Държавният тероризъм често се разбира като насилие, осъществявано от отношение на други държави и вътрешни противници от страна на определени държави и различни техни органи. Към държавния тероризъм често се отнасят актове на военна агресия, полицейски и служебен произвол и т.н., които се извършват за разрешаването на външно- или вътрешнополитически проблеми.

Към особеностите на държавния тероризъм може да се отнесе използването от властите за целите на вътрешната и външната политика на недържавни екстремистки организации с различна идейно-политическа насоченост. Целта е да се скрие съпричастността на стоящи във властта политически кръгове към терористичната дейност, а също за разширяване на собствения потенциал на тази дейност като инструмент за вътрешна и външна политика. С тези процеси са свързани такива достатъчно разпространени в днешно време явления, като финансирането и подкрепата на тероризма. Те се изразяват в поддръжка от отделни държави в различни форми на едни или други терористични организации за свои собствени политически интереси.

Международният тероризъм като разновидност на тероризма по своето съдържание и основни форми на направление представлява също сложно социалнополитическо явление, както и тероризмът като цяло. Неговата обществена опасност през последните десетилетия непрекъснато нараства.

---

¹² **Димитров, Д.** Икономически аспекти на тероризма. Анализ на световния опит и идентификация на добрите практики. София: Стопанство, 2010, с. 17.

Вътрешният тероризъм в съвременните условия е третата и много разпространена в света разновидност на тероризма. Вътрешният тероризъм възниква главно по вътрешни, ненамиращи разрешения противоречия, съществуващи в една или друга държава, и е една от най-острите форми на вътрешнополитическо противоборство. Той има две основни проявления: първо, като дейност на вътрешните екстремистки ориентирани политически сили, организации и отделни лица по отношение на съществуващата власт (т.нар. „опозиционен тероризъм“); и второ, като дейност на противоборстващи политически сили и организации, които не са на власт, но използват терористични методи.

За организирането и осъществяването на терористична дейност важно значение има спецификата на пространствените условия, в които се извършват терористичните актове. По този признак традиционно се обособяват три основни вида тероризъм – земен, морски и въздушен. В определени случаи е възможна и тяхната комбинация.

Трудно могат да се определят каналите на финансиране на тероризма. Основното е, че повечето автори посочват сивата икономика като начин на финансиране на тероризма. Нещо повече, трябва да се отбележи, че чрез различни разновидности на сивата икономика (пасиране на наркотици, пране на пари и пр.) се финансират различни цели на терористите.

Основен канал на *финансиране на тероризма* е чрез нерегламентирана дейност.¹³ Тази дейност може да бъде разграничена на:

➤ Подземна икономика – обхваща създаването на продукти или осигуряването на услуги, чието производство не е забранено от закона, но е преднамерено скривано от обществените власти – данъчните, митническите, социалните, статистическите и др. Приходите от тези продажби се използват за замяна (бартер) за закупуване на оръжия, муниции и др.

➤ Сенчеста икономика – дейност, в резултат на която по финансови съображения получаването на определени приходи не става известно на държавните органи, като тези средства се насочват към постигането на определени цели от терористичните организации.

➤ Незаконна икономика – включва тези видове предприемачество, които са забранени от закона. Незаконната икономика про-

---

¹³ Стоянов, Г. Тероризъм – история и генезис. София: Военно издателство, 2003, с. 17.

извежда такива продукти или осигурява такива услуги, чието производство, продажби или разпространение е обикновено забранено от закона. За пример може да се посочи търговията с наркотици.

➤ Неформален сектор – съвкупност от дейности, осъществени поради необходимостта да се търси собствено препитание поради факта, че другите сектори на икономиката (селско стопанство, едри модерни предприятия, обществено-административни дейности) не са в състояние да наемат работна сила с темповете, с които тя расте и се предлага. Неформалната икономика включва производствени дейности, които не са обхванати от статистиката или от данъчните и митническите власти, като също освобождава средства за терористични организации.

➤ Черна икономика – обхваща неотчетено производство от регистрирани предприятия с цел избягване на данъци, както и продажба на нерегистрирани производствени единици.

➤ Скрита икономика – включва недеklarираното законно производство на стоки и услуги, производството на незаконни стоки и услуги и доходите от кражби на работното място.

Разбира се, при получаване на средства от някои от посочените по-горе дейности тези средства трябва да се легализират. Това става чрез т.нар. „изпиране на пари“. Данни за това се посочват в Глобалния индекс на тероризма на Института по икономика¹⁴, което е показателно за глобалното им разпространение и заплахата за целия свят.

Литература

1. **Буш, Д.** Доклад на Междуведомствената комисия по борба с тероризма. 1985.

2. **Димитров, Д.** Икономически аспекти на тероризма. Анализ на световния опит и идентификация на добрите практики. София: Стопанство, 2010.

3. **Директива (ЕС) 2018/1673** на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 година за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред.

4. **Конвенция** на Съвета на Европа относно изпиране, издирване, изземване и конфискация на облагите от престъпление и относно финансиране на тероризма. (Ратифицирана със закон, приет от 41-вото Народно събрание на 19 декември 2012 г. – **ДВ**, бр. 103 от 2012 г.; в сила за Република България от 1 юни 2013 г.)

5. **Льондев, А.** Защита на правни, финансови и бизнес интереси. – В: *Политика и сигурност*, бр. 1, 2019, с. 85.

---

¹⁴ **Global Terrorism Index.** Institute for Economics and Peace. p. 33.

6. **Петров, Ал.** Тероризъм и системи за сигурност. София, 2005.
7. **Петрунов, Г.** Добри практики за противодействие на изпирането на пари. София, 2010.
8. **Стоянов, Г.** Тероризъм – история и генезис. София: Военно издателство, 2003.
9. **Уикипедия.** Свободната енциклопедия. [онлайн]. [http://bg.wikipedia.org/wiki/.Talk:Terrorism/Archive 13. Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change through Fear and Violence](http://bg.wikipedia.org/wiki/.Talk:Terrorism/Archive%2013.Defining%20Terrorism%3A%20Philosophy%20of%20the%20Bomb%2C%20Propaganda%20by%20Deed%20and%20Change%20through%20Fear%20and%20Violence)
10. <https://www.geopolitica.eu/spisanie-geopolitika?limit=7&start=1358>
11. <https://news.bg/int-politics/nad-43-hil-dushi-v-germaniya-mogat-dabadat-smyatani-za-islyamisti.html>
12. http://old.nbu.bg/PUBLIC/IMAGES/File/departamenti/pravo/llaw_journal/Oct_2011/11_anelia%20vladimirova.pdf
13. <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>, *Global Terrorism Index. Institute for Economics and Peace. p. 33.*